

PANDEMİNİN NEVŞEHİR'DE YAŞAYAN KADINLAR ÜZERİNDEKİ EKONOMİK ETKİSİ

İzleme Raporu

Pandeminin

Nevşehir’de Yaşayan Kadınlar Üzerindeki

Ekonomik Etkisi

İzleme Raporu

Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği

2021

Yazışma Adresi:

Yeni Mahalle Lale Cad. Yaylaklı İş Hanı Kat: 2 No:7 Merkez Nevşehir

Tel: +90 384 2123451

kapadokyakadin@hotmail.com

<http://kapadokyakadinderneği.org.tr>

"Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

İçindekiler

Giriş.....	3
İzlemenin Arka Planı	4
İzlemenin Amacı ve Yöntemi	7
İzlemenin Bulguları	8
Değerlendirme ve Politika Önerileri.....	30
Ek: İzlemenin Kapsamını Oluşturan Hak ve Özgürlükleri Düzenleyen Uluslararası ve Ulusal Mevzuat	36

Giriş

Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği, 2006 yılında, kadınların ve çocukların insan haklarının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi amacı ile kuruldu. Nevşehir ve ilçelerinde kadına yönelik şiddet, kadın sağlığı, kadının siyasete katılımı, kadın istihdamı, sığınmacı ve mülteci kadınlar alanlarında çalışmalarını sürdürdü. Aynı zamanda Valilik Kadın Erkek Eşitlik Birimi üst ve alt komisyonlarında yer alan Dernek, kurum izlemeleri de yapmaktadır.

Covid-19 salgın döneminde de çalışmalarına devam eden Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği, "Hepimiz Biriz" projesini gerçekleştirdi. Proje kapsamında danışma merkezi çalışmaları yürütüldü; eğitimler ve kurslar düzenlendi. Bu çalışmalara mülteci kadınlar ağırlıklı olarak katıldı.

Çalışmaların yürütülme aşamalarında pandeminin etkileri de gözlemlendi. Bu dönemin özellikle kadınlar üzerindeki ekonomik etkilerinin neler olabileceği Dernek gönüllülerinin katıldığı bir toplantıda görüldü ve kanıta dayalı bir hak temelli izleme çalışmasına ihtiyaç olduğu ortaya çıktı.

"Pandeminin Nevşehir'de Yaşayan Kadınlar Üzerindeki Ekonomik Etkisi İzleme" çalışması, bu dönemde kadınların yaşadığı ayrımcılık ve hak ihlalleri ile ilgili durum tespitleri ve öneriler ile uluslararası insan hakları standartlarının uygulanması konusunda baskı unsuru oluşturmak amacı ile hazırlanmıştır.

Covid-19 salgını, var olan eşitsizlikleri daha da derinleştirdi. Kadın ve kız çocukları bu eşitsizliğin en ağır etkilerine maruz bırakıldı. Kadınların çalışma yaşamındaki yaşadığı eşitsizlikleri, bakım emeğini ve ev iş yükünü artırdı. Bu eşitsiz durumlar farklı kadınlık hallerini farklı şekillerde etkiledi. Mülteci kadınların halihazırda yetersiz iş imkanlarını, kayıt dışı çalışma ve geçim sıkıntısı durumlarını daha da derinleştirdi.

Bu izleme çalışması sonucu elde edilen somut veriler, yaşanan sorunları ortaya koyacak ve uygulamaya dönük öneriler geliştirilmesine katkı sağlayacak; bu bilgiler Derneğimizi ve alandaki paydaşları destekleyecektir.

İzlemenin Arka Planı

İzlemenin kapsamını oluşturan hak ve özgürlükleri düzenleyen birçok uluslararası sözleşme, tavsiye kararları, genel yorumlar ve raporlar bulunmaktadır (bkz.ek1: uluslararası ve ulusal mevzuat). İzleme çalışması süresince bu yükümlülüklerin ne kadar hayata geçirilip geçirilmediğine bakılarak kadınların ekonomik alanda yaşadıkları hak ihlalleri görünür kılınmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma kapsamına giren-izlenen 'hak'lar ve 'norm'lar:

Ayrımcılık yasağı; Birleşmiş Milletler başta olmak üzere birçok uluslararası sözleşme ayrımcılık yasağı ilkesini ele almıştır. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 2. Maddelerinde ayrımcılık yasağı ilkesine yer verilmiştir:

"Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, bu Sözleşme'de belirtilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım gözetilmeksizin uygulanmasını taahhüt ederler (ESKHS, 2. Md.)"

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. Maddesinde ayrımcılık yasağı alt başlık olarak yer almıştır:

"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır (AİHS, 14.md)"

Avrupa Komisyonu Ayrımcılıkla Mücadele Başkanlığı "Covid-19'la Mücadelenin Ayrımcılıkla Mücadele, Çeşitlilik ve İçerme Boyutları" tanıtım notunda¹ alınacak önlemlerde ayrımcılık yapmama, çeşitlilik ve içermeye yönelik tehlikelere yer vermiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği; İstanbul Sözleşmesi 3.Maddesinde toplumsal cinsiyet, "herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler" olarak tanımlanır.

¹ "Covid-19'la Mücadelenin Ayrımcılıkla Mücadele, Çeşitlilik ve İçerme Boyutları", <https://etkiniz.eu/wp-content/uploads/2020/06/ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1kla-mu%CC%88cadele-covid-19.pdf>

Uluslararası sözleşmeler ve ilgili düzenlemeler taraf devletlere toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlanmasını yükümlü kılar.

Birleşmiş Milletler'in çalıştığı Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nda 5.Madde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ile ilgilidir:

"Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ilerletilmesi ve kadınların ve kız çocuklarının her düzeyde güçlenmeleri için sağlam politikaların ve yasal olarak uygulanabilir mevzuatların kabul edilmesi ve güçlendirilmesi (SKA 5.c.)."

Çalışma hakkı; Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) başta olmak üzere çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine ilişkin çok sayıda bağlayıcı uluslararası belge mevcuttur. Uluslararası Çalışma Örgütü belgeleri arasında; 100 No'lu Eşit Ücret Sözleşmesi, 111 No'lu Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi, 158 No'lu Hizmet İlişisine Son Verilmesi Sözleşmesi ve Çalışma Yaşamında Temel İlkeler ve Haklar Bildirgesi yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler bünyesindeki Pekin Deklarasyonu, hükümetleri toplumsal cinsiyet perspektifinin politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformunun hayata geçirilmesini öngörmektedir. Pekin Eylem Platformu'nda belirlenen 12 kritik alandan "kadınlar ve ekonomi" alanında belirtilen hedefler:

"Stratejik hedef 1: İstihdama, uygun çalışma koşullarına ve ekonomik kaynakların kontrolüne ulaşılabilirlik dahil, kadınların ekonomik haklarını ve bağımsızlığını yaygınlaştırmak

Stratejik hedef 2: Kadınların, kaynaklara, istihdama, piyasalara ve ticarete eşit şekilde ulaşmasını kolaylaştırmak

Stratejik hedef 3: Özellikle düşük gelirli kadınların iş bulabilmelerine yönelik hizmetlere, mesleki eğitim ve iş piyasalarına, bilgiye ve teknolojiye ulaşmalarını sağlamak

Stratejik hedef 4: Kadının ekonomik kapasitesini ve ticari ağları güçlendirmek

Stratejik hedef 5: Mesleki ayrımı ve istihdama ilişkin her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak

Stratejik hedef 6: Kadınlar ve erkekler için çalışma ve aile sorumluluklarının uyumlu olmasını yaygınlaştırmak"

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının 8.Maddesi de istihdam ve ekonomik büyüme ile ilgilidir ve göçmen kadınları öncelikler:

“Çalışanların haklarının korunması ve başta kadın göçmenler olmak üzere göçmen işçiler ve güvencesiz işlerde çalışan insanlar dâhil bütün çalışanlar için güvenli ve emniyetli çalışma ortamlarının geliştirilmesi (SKA, 8.8)”

Sosyal güvenlik hakkı; sosyal hakları içeren ikinci kuşak haklar içinde yer alır. Sosyal güvenlik hakkı, ILO 102 No’lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi ile güvence altına alınmıştır.

Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) Madde 14’de de “sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanma” ve konu ile ilgili eşitsizliklerin ortadan kaldırılması hedefleri yer alır.

Barınma hakkı; uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 25. Maddesi barınma hakkını da kapsar:

“Herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyi yaşaması için yeterli yaşama standartlarına hakkı vardır; bu hak, beslenme, giyim, konut, tıbbi bakım ile gerekli toplumsal hizmetleri ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ya da kendi denetiminin dışındaki koşullardan kaynaklanan başka geçimini sağlayamama durumlarında güvenlik hakkını da kapsar (İHEB, 25.1.)”

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 11.Maddesine göre de barınma hakkının güvence altına alınması hedeflenmiştir:

“Bu Sözleşmeye taraf devletler herkesin, yeterli beslenme, giyim ve konut da dahil olmak üzere kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam düzeyine sahip olma ve yaşam koşullarını sürekli geliştirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.”

Bu izleme çalışmasında Birleşmiş Milletler Yeterli Barınma Hakkı Özel Raportörü’nün hazırladığı “Covid-19 Rehberlik Notu: Barınmanın Finansallaşmadan Korunması ve Daha İyi Bir Geleceğin İnşa Edilmesi”² ve “Kiracı ve Mortgage Ödemesi Yapanların Korunması”³ bilgi notlarında geçen yorumlara göre de izlemin çatısı oluşturularak değerlendirmeler yapılmıştır.

² “Covid-19 Rehberlik Notu:Barınmanın Finansallaşmadan Korunması ve Daha İyi Bir Geleceğin İnşa Edilmesi”, <https://etkiniz.eu/wp-content/uploads/2020/06/bar%C4%B1nman%C4%B1n-finansallas%C7%97mas%C4%B1-covid-19.pdf>

³ Kiracı ve Mortgage Ödemesi Yapanların Korunması <https://etkiniz.eu/wp-content/uploads/2020/06/kira-mortgage-covid-19.pdf>

İzlemenin Amacı ve Yöntemi

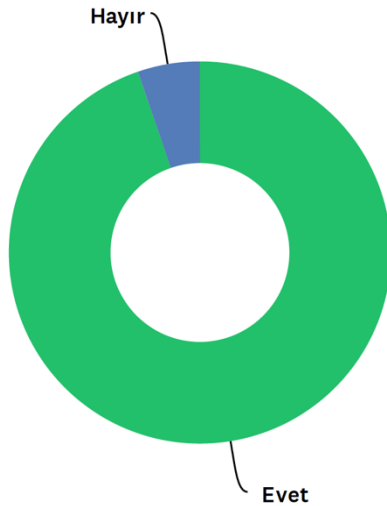
“Pandeminin Nevşehir’de Yaşayan Kadınlar Üzerindeki Ekonomik Etkisi İzleme” çalışması, bu dönemde kadınların yaşadığı ayrımcılık ve hak ihlalleri ile ilgili durum tespitleri ve öneriler ile uluslararası insan hakları standartlarının uygulanması konusunda baskı unsuru oluşturmak amacı ile hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetler hazırlık, veri toplama (saha çalışması) ve raporlama dönemi olarak üç dönemde gerçekleştirilmiştir.

Hazırlık döneminde Dernek gönüllülerinden oluşan bir izleme ekibi oluşturulmuştur. İlgili hak alanları baz alınarak anket soruları hazırlanmıştır. Uygulama ve veri toplama döneminde anketler ve odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Raporlama döneminde toplanan bilgilerin analizinin yapılmasıyla izleme raporu yazılmıştır.

Saha Çalışmaları

Saha çalışmasının ilk aşamasında, Covid-19 salgınının Nevşehir’de yaşayan kadınları ekonomik olarak nasıl etkilediğine yönelik bir soru havuzu oluşturulmuştur. Bu soru havuzundan izlemenin alt başlıklarına göre öncelikli alanlar belirlenerek anket formu oluşturulmuştur. Bu anket formu, saha çalışmalarında yüz yüze bireysel olarak doldurulmuştur. Ankette, kadınların demografik bilgilerinin yanı sıra, ekonomik durumlarına, alınan sosyal yardım ve desteklere, ev içi iş bölümüne, pandeminin etkilerine dair sorular sorulmuştur.

Anket, 171 katılımcıya yapılmış ve 162 katılımcı görüşmeyi kabul ederek anketi doldurmuştur. 162 kişiden 42 kişi Afganistanlı, İranlı ve Suriyeli kadınlardan oluşmaktadır.

Çalışmanın ikinci saha çalışmasında kadınlarla odak grubu görüşmeleri yapılmıştır. Ankette yer alan soruların derinlemesine görüşüldüğü odak grup görüşmelerinde, kadınların pandemi sürecinde yaşadığı ekonomik sorunlara, hangi kişi ya da kurumlardan destek aldıklarına, ev içi emeklerine dair değişimlere ve pandeminin etkilerine dair bilgilerin toplanması amaçlanmıştır.

Odak grup görüşmeleri Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği'nde gerçekleştirilmiştir. Dört ayrı grupta yapılan görüşmelerde, birinci grupta Suriyeli 5 kadın, ikinci grupta Afganistanlı 5 kadın, üçüncü ve dördüncü grupta Türkiyeli 12 kadın katılmıştır. Görüşmeler yaklaşık olarak 2'şer saat sürmüştür.

Saha çalışmasında gerçekleştirilen anket ve odak grup görüşmelerinin sonuçları harmanlanarak izlemenin bulguları bölümünde paylaşılmıştır.

İzlemenin Bulguları

Demografik Özellikler

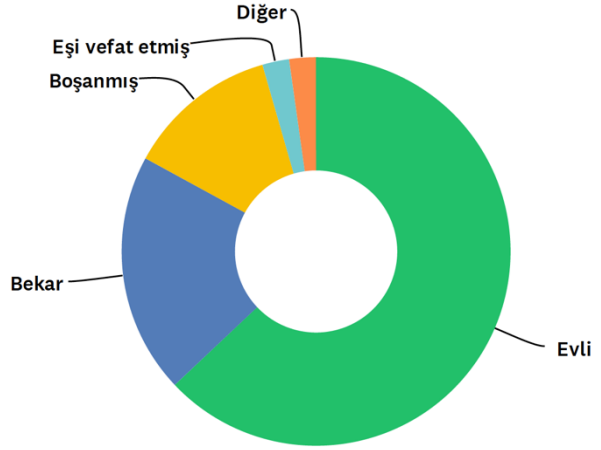
Yaş

Ankete katılan kadınların yaş ortalaması 37'dir. Görüşme yapılan kadınlarda en küçük yaş 18, en büyük yaş 67'dir.

Odak grup görüşmesine katılan kadınların yaş ortalaması ise 44; görüşülen kadınların en küçüğünün yaşı 21, en büyüğünün yaşı ise 63'dür.

Evlilik Durumu

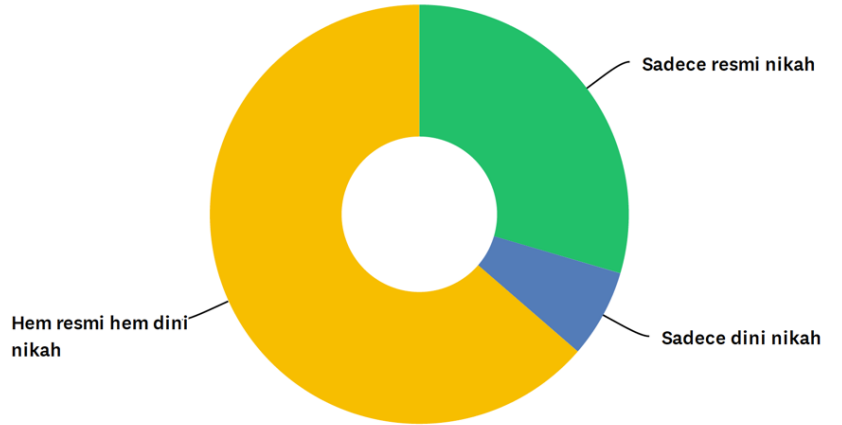
Kadınların yüzde 63'ü evli, yüzde 20'si bekar, yüzde 13'ü boşanmıştır. Eşi vefat etmiş olan kadınların oranı ise yüzde 2'dir (Grafik 1).

Grafik 1: Medeni Durum

Odak grup görüşmesine katılanların yüzde 64'ü evli, yüzde 18'nin eşi vefat etmiş ve yüzde 14'ü boşanmıştır. Suriyeli ve Afganistanlı kadınların yüzde 25'inin eşi vefat etmiştir.

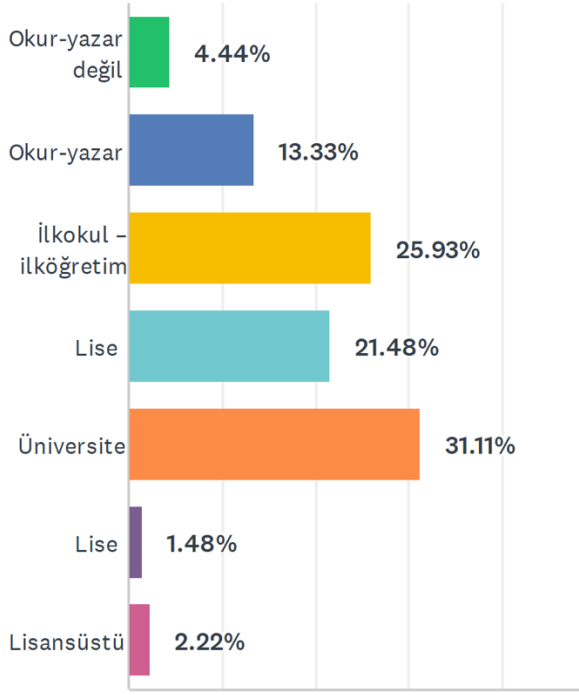
Halen evli olanlara resmi ve dini nikah bilgisi sorulmuştur. Kadınların yüzde 64'ü hem resmi hem dini nikahlı olduğunu, yüzde 29'u sadece resmi nikahlı olduğunu, yüzde 7'si sadece dini nikahlı olduğunu belirtmiştir (Grafik 2).

Grafik 2: Resmi ve Dini Nikah Durumu

Odak grup görüşmesine katılan evli kadınların ise hem resmi hem de dini nikahları vardır.

Eğitim Durumu

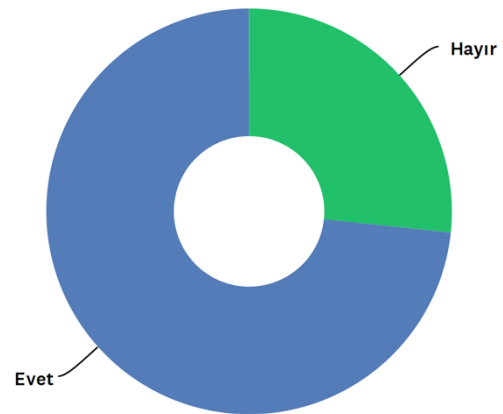
Eğitim durumuna bakıldığında kadınların yüzde 31'i üniversite, yüzde 26'sı ilkokul-ilköğretim, yüzde 22'si lise mezunudur (Grafik 3).

Grafik 3: Bitirilen Okul

Odak grup görüşmesine katılan kadınların son bitirdikleri okul sorulduğunda yüzde 68'i ilkokul-ilköğretim, yüzde 23'ü lise, yüzde 9'u üniversite olarak belirtmiştir.

Çocuk Sayısı

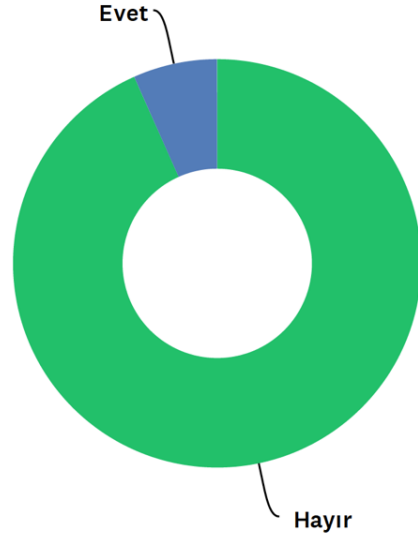
Çocuđunuz var mı sorusuna ankete katılan kadınlardan yüzde 73'ü evet demiştir (Grafik 4). Hanedeki çocuk sayısı ortalaması ise ankete ve odak grup görüşmesine katılanlarda 3'dür

Grafik 4: Çocuk Durumu

Engellilik Durumu

Ankete katılanlardan yüzde 7'si kendisini engelli olarak tanımlamıştır (Grafik 5). Engel durumlarını ortopedik, sistematik ve kronik rahatsızlık olarak belirtilmiştir.

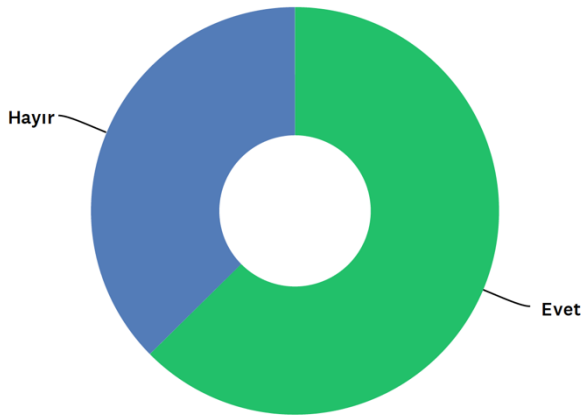

Grafik 5: Engellilik Durumu

Odak grup görüşmesine katılan kadınlardan bir kişi kendini ortopedik engelli, bir kişi de görme engelli olarak tanımlamıştır.

Ekonomik Durumlar

Yaşamının Herhangi Bir Döneminde Çalışma Durumu

Hiç gelir getirici bir işte çalıştınız mı sorusuna kadınların yüzde 63'ü evet demiştir (Grafik 6).

Grafik 6: Gelir Getirici Bir İşte Çalışma

Odak grup görüşmelerinde hayatının bir döneminde çalışanlar genelde düzensiz işlerde çalıştıklarını, düzenli işlerde çalışanlar ise sigortalarının yapılmadığını ifade etmişlerdir.

"Tekstilde çalıştım. Yaşım tutmadığı için sigorta yapmadılar. Çocuklar olunca da çalışmadım, evdeyim artık."

"Belediyede çalıştım, sekreterlik yaptım. Sonra da ev sorumluluğu, çocuk sorumluluğu çalışamadım."

"Bir sürü yerde aşçılık yaptım ama sigorta yapmamışlar. Emekli olamadım."

"İnşaatlarda çalıştım, temizlikte çalıştım. Bir tek 2007'de bir yer sigortamı yapmış."

Çalışmamanın Temel Nedeni

Anket çıktılarında, dil bilmeme, eşin izin vermemesi, evlilik, çocuk bakımı, sağlık durumları, iş olanağı olmaması-iş arayıp bulamama çalışmama nedenleri olarak belirtilmiştir.

Görüşmelerde ise anket sonuçlarına benzer ifadeler kullanılmıştır.

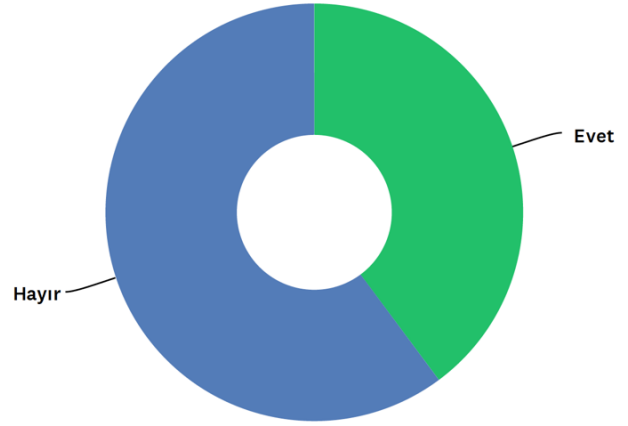
"İş aradım ama gözümde yüzde yetmiş engellilik var. Ondan dolayı iş vermediler."

"Çalışma izni almak istedim ama beş yıl geçmesi gerekiyormuş izin için. Felsefe ve tarih okudum, öğretmenlik yapmak istedim ama olmadı."

"Emekli olunca iş bulmak da zor. Gençecik kişiler var, seni nasıl işe alalım diyorlar. Daha az maaş teklif ediyorlar. Deneyim çok umurlarında olmuyor."

Şu an Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu

Gelir getirici bir işte çalışan kadınların oranı yüzde 40'dır (Grafik 7). Çalışan kadınlar çoğunlukla günlük işlerde çalışmaktadır: temizlik, garsonluk, aşçılık, internet üzerinden satış, bulaşıkçılık. Düzenli işte çalışan kadınlar ise fabrika işçisi, öğretmen, otel temizlik görevlisi olarak çalışmaktadır.

Grafik 7: Çalışma Durumu

Şu an gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz konusunda kadınlar, çalışmak istediklerini ama önündeki engelleri aşamadıklarını ifade etmişlerdir.

"Çalışmak istiyoruz ama iş bulamıyoruz. En büyük engel dil. Evden yapabileceğimiz işler bizim için en iyisi."

"Çok çalışmak istedim ama dil sorun. Tarla işleri var gidiyorum arada ama kiloluyum diye beni götürmek istemiyorlar."

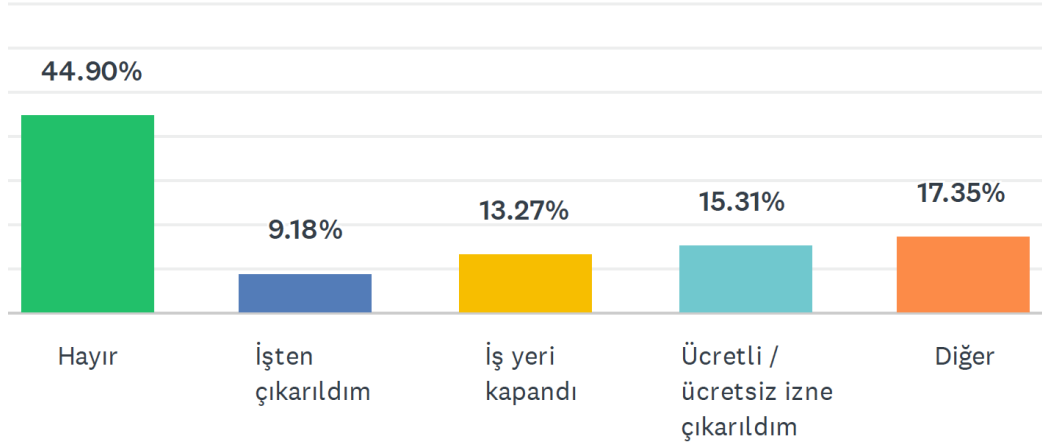
"Dil bilmediğim için işlere almadılar. Kursa başladım dil için sonra bu salgın çıktı. Oğlum otelde çalışıyor, gelinim de garson. Eşim de çok hasta. Oğlum, gelinim işsiz kaldılar."

"Patates tarla işlerine başvurduğum. Oralara gidiyordum ama arada. Sosyalden yardım alıyorum. Dediler bir yerde çalışırsan yardım kesilir. Korka korka işe gidiyordum. Evde şimdi kimse çalışmıyor. Tarla işine mecbur gidiyorum. Çok zor geçiyor her şey."

"Liseyi bitirir bitirmez çalışmaya başladım. Üniversitede de çalıştım, yaz tatillerinde de. Ama artık iş bulamıyorum."

Salgın Nedeni ile Çalışma Durumunun Etkilenmesi

Covid-19 salgını nedeni ile çalışma durumu etkilenenlerin yüzde 15'i ücretli/ücretsiz izne çıkarıldığını, yüzde 13'ü iş yerinin kapandığını, yüzde 9'u işten çıkartıldığını belirtmiştir (Grafik 8). Diğerleri işaretleyenler açıklama olarak uzaktan çalışmaya geçtiklerini ve emekli olduklarını belirtmişlerdir.

Grafik 8: Covid-19 Salgınının Çalışma Durumuna Etkisi

Pandemi döneminde kadınların çalışma durumu etkilenmiştir. İş aramaya devam ettiklerini söyleyen kadınlar, iş bulmalarının bu süreçte çok daha zorlaştığına vurgu yapmışlardır.

"Kesintili işlerde çalıştım. O dönemde çalışmadım. İş aramaya, sorup sormaya devam ettim."

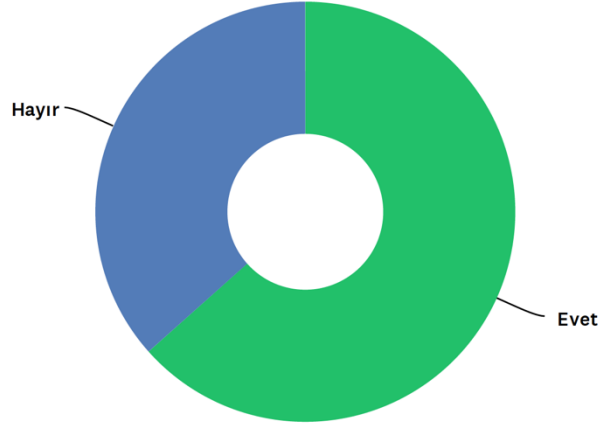
"Her yere başvuruyorum ama iş yok. Zaten sokağa bile çıkamıyorduk ama iş aramak zorundaydım."

"Gençler iş beğenmiyor ama biz geçim sıkıntısında iş kabul ediyoruz mecbur. İş beğenmemek gibi bir durumum yok ki."

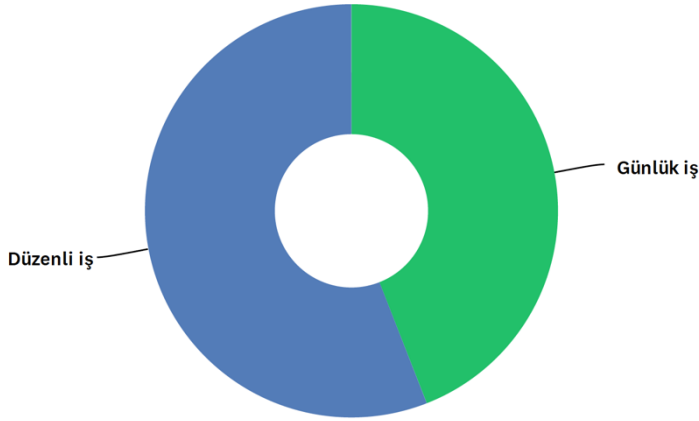
Eşin Çalışma Durumu

Eşin çalışma durumuna anketi cevaplayan kadınların yüzde 36'sı hayır demiştir (Grafik 9).

Eşin çalışmama nedenleri emeklilik, dil bilmeme, engellilik, hastalık ve yaşlılık olarak belirtilmiştir.

Grafik 9: Eşin Çalışma Durumu

Grafik 10: Eşin Günlük-Düzenli İş Durumu

Eşi çalışanlara günlük iş mi düzenli iş mi yapıldığı sorulmuştur. Yüzde 56'sı düzenli, yüzde 46'sı günlük iş yaptığını belirtmiştir (Grafik 10).

Odak grup görüşmelerinde eşlerin de çoğunlukla güvencesiz işlerde çalıştığı ortaya çıkmıştır. Eşlerin yaşadığı iş kazalarına karşı önlem alınmamıştır. Pandemi döneminde eşleri çoğunlukla işsiz kalmıştır.

"Eşimin savaştan dolayı ayağında engeli var. Bu hastalık, salgından önce inşaatlarda boya yapıyordu ama salgında iş bulamadı."

"Eşim inşaatta çalışıyordu. Bir inşaatta kaza geçirdi ve ayağında sorun kaldı. Ondan dolayı iş zor buluyor. Çalışması da iyice zorlaştı."

"Eşimin kafasına inşaatta taş düştü ve ağır yaralandı. Bu yüzden çalışmıyor. Çocuklar arada çalışıyor. 23 yaşında oğlum demir fabrikasında çalışıyor. 20 yaşında oğlum da mobilyacıda. Bu hastalıkta hepsi işsiz kaldı. Maaşlarını da alamadılar."

"Salgından beri eşim işsiz. Eskiden mobilyacıda çalışıyordu. Çocuklar da halı yıkamada çalışıyordu. Onlar da işsiz kaldı. Kayseri'ye iş aramaya gittiler ama barınma sıkıntısı oldu."

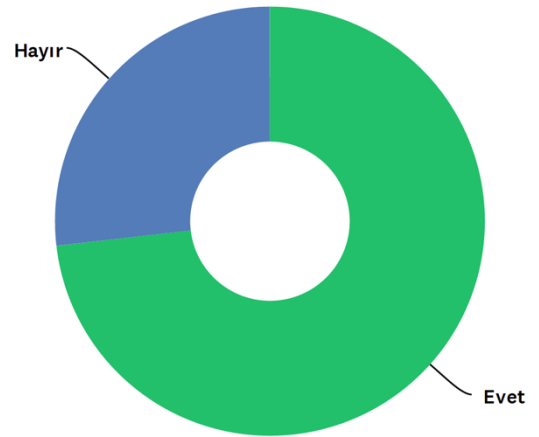
"Eşim bulaşıkçılık yapıyor. Bu dönemde bir yıl çalışmadı. Çalıştığı yerler kapandı."

"Ben çalıştığım için pandemiyi az rahat geçirdik ama eşim hiç iş yapamadı."

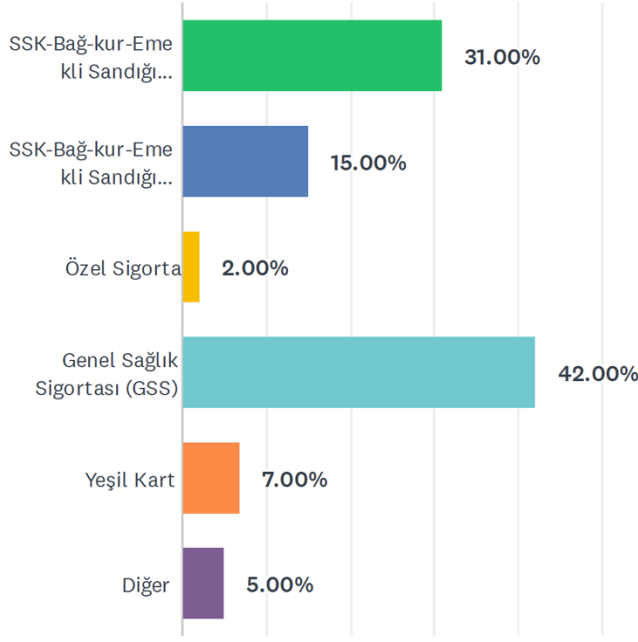
"Eşimin ayağı sıkıştı işte. İşe gidemedi. Patron demiş özel araç mı göndereceğiz bir kişi için. Evde kaldı öyle, para da vermediler."

Sağlık Sigortası

Kadınların yüzde 73'ünün sağlık sigortası vardır (Grafik 11).

Grafik 11: Sağlık Sigortası Durumu

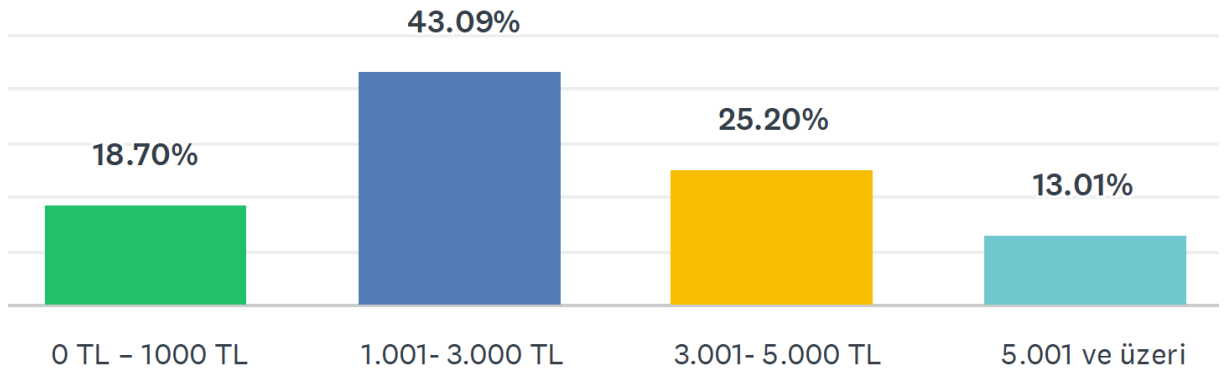
Sigortası olan kadınların yüzde 42'sinin Genel Sağlık Sigortası vardır. Kendi üzerinden sigortalı olanlar yüzde 31 iken, eş üzerinden sigortalı olanlar yüzde 15'dir. Yeşil kart sahibi olduğunu belirtenler ise yüzde 7'dir (Grafik 12).

Grafik 12: Sağlık Sigortası Biçimi

Hane Refah Durumu

Hane Geliri

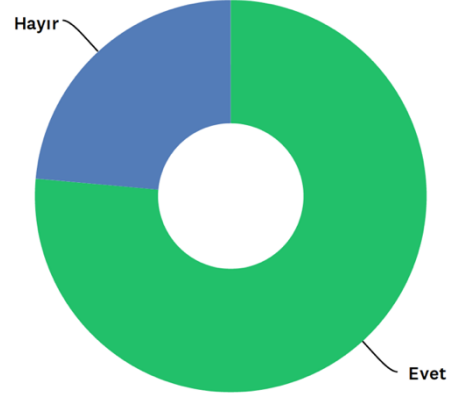
Evde yaşayan tüm çalışanlar düşünüldüğünde haneye aylık ne kadar para girdiği sorulmuştur. Buna göre yüzde 43'ü 1.001-3.000 TL arası bir para miktarının eve girdiğini belirtmiştir (Grafik 13).

Grafik 13: Hane Geliri

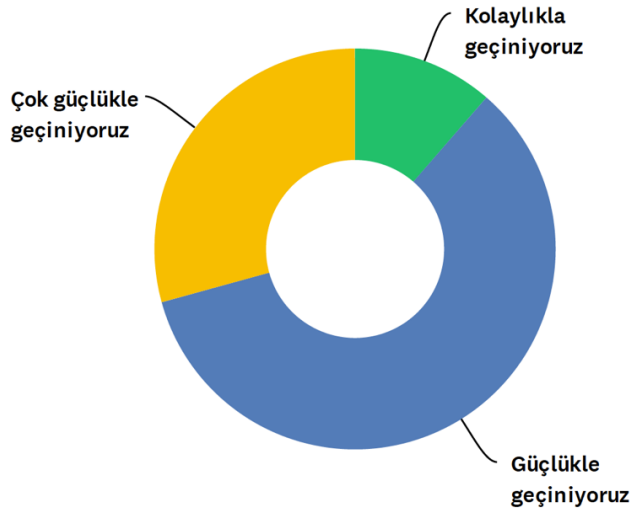
Pandeminin Aylık Gelire Etkisi

Pandemide aylık geliriniz azaldı mı sorusunu cevaplayan kadınların yüzde 76'sı evet demiştir (Grafik 14).

Grafik 14: Pandemi Döneminde Aylık Gelir Azalması

Geçim Durumu

Eve giren aylık gelir düşünüldüğünde geçimlerini nasıl tanımladıkları sorulmuştur.

Çok güçlükle geçiniyoruz diyenlerin oranı yüzde 29, güçlükle geçiniyoruz diyenlerin oranı yüzde 59'dur (Grafik 15).

Grafik 15: Geçim Durumu

Görüşmelerde çoğu hanede çocukların çalıştığı belirtilmiştir. Geçim yükü çoğunlukla çocukların üzerine yüklenmiştir.

"Evde sadece 14 yaşındaki oğlum çalışıyor. Araba elektrik işleri yapıyordu. Bu salgında işsiz kaldı."

"Oğlum maske cezası aldı. Haftalık 150 lira kazanıyor. Nasıl ödeyelim ki."

"Geçinemediğimizden ilkokula giden oğlum işe gidiyor. Derslerinden sonra işe gidiyordu ama bu dönemde derslere de internetten girmeyip işe gitti."

"Evde 6 kişiyiz. 19 yaşındaki oğlum çalışıyor sadece. Garsonluk yapıyor. O da bir yıl boyunca çalışamadı."

"Hep ayağımı yorganıma göre uzattım. O yüzden hep geçinmek için durumuma göre harcama yaptım"

"İşsizlik maaşı ile geçindik. O da neye yetiyorsa. Ayı nasıl tamamladığımızı hiç bilmiyorum."

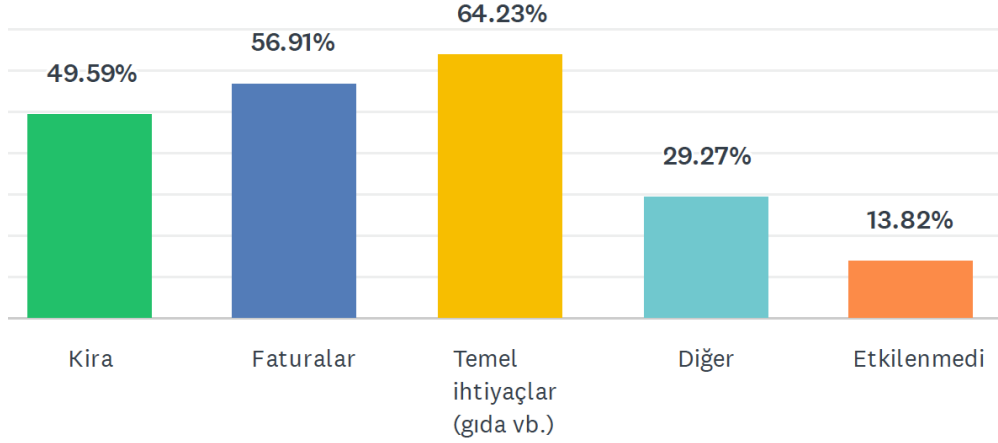
"Kredi ödememiz var. Aylık 600 lira ile geçiniyoruz. Neyi nasıl yetiştiriyoruz bilmiyorum."

"Gelir azalmaz mı, idare ediyoruz mecbur. Geçinmek çok zor."

Ödemeler

Salgın Boyunca Yapılan Ödemeler

Covid-19 salgını boyunca hangi ödemelerin etkilendiği sorusuna birden fazla seçeneği işaretleyen kadınların yüzde 64'ü temel ihtiyaçların (gıda vb.), yüzde 57'si faturaların, yüzde 50'si kira ödemelerinin etkilendiğini belirtmiştir (Grafik 16).

Grafik 16: Pandemi Döneminin Ödemelere Etkisi

Pandemi döneminde fatura ödemelerinin aksadığını belirten kadınlar temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını, aylık faturalarını ödeyebildiklerinde kendilerini iyi hissettiklerini ifade etmişlerdir.

"Engelli maaşı alıyoruz sadece. Faturaları ödedikten sonra az biraz kalıyor. Faturaları ödeyince bir oh diyoruz, en azından bunları ödeyebildik diye."

"Faturaları ödeyemedik, hepsini gecikmeli ödedik. Çocukların eski çalıştıkları yerlerden borç aldık."

"Faturalar bir de zamlandı. Zaten eve giren para azaldı ama faturalar arttı."

"Ev kendimizin o yüzden sadece faturalarda ara ara sıkıntı yaşadık."

"Ödemeleri kredi kartı ile yaptık hep. O da icralık oldu."

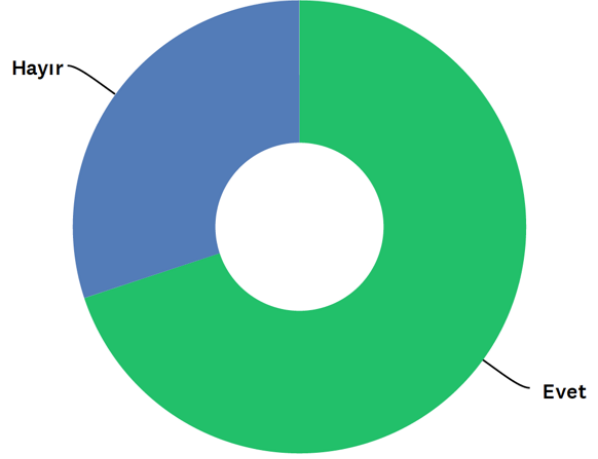
"185 lira elektrik faturası gelmiş. Ne harcadık ki o kadar geliyor anlamıyorum."

"5 kiloluk yağ alıyoruz kaç lira olmuş, her gün yemek yapılıyor nasıl dayansın."

Barınma Koşulları

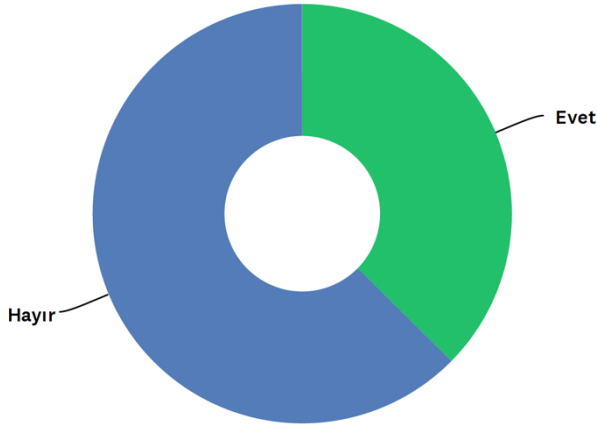
Kira Durumu

Oturduğunuz ev kira mı sorusunu yanıtlayan kadınların yüzde 70'i evet demiştir (Grafik 17).

Grafik 17: Kira Durumu

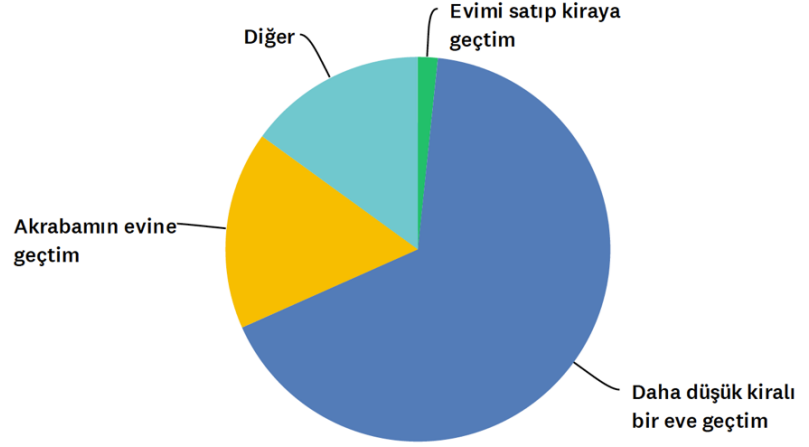
Pandemi Döneminde Barınma Koşullarında Değişiklik

Covid-19 salgını nedeni ile barınma koşullarında değişiklik yapanların oranı ise yüzde 37'dir (Grafik 18).

Grafik 18: Barınma Koşullarında Değişiklik

Barınma koşullarında değişiklik olanlara nasıl bir değişiklik olduğu sorusu da sorulmuştur. Yüzde 67'si daha düşük kiralı bir eve geçtiğini, yüzde 17'si akraba evine geçtiğini belirtmiştir. Diğer seçeneği işaretleyenler ise arkadaş evine ve barınma merkezine geçtiğini yazmıştır (Grafik 19).

Grafik 19: Barınma Koşullarında Yapılan Değişiklik

Görüşmelerde kadınların, pandemi döneminde, evlerine kira artışları yapıldığı, ev sahiplerinin kira ödemeleri konusunda bir kolaylık sağlamadığı, kirayı ödeyemedikleri durumlarda evsiz kalma riski ile karşılaştıkları ortaya çıkmıştır.

"Kira ödemedede zorlandık. Aynı apartmanda oturduğumuz için ev sahibi her akşam kirayı verin demek için kapıya çıkıyordu."

"Çok zor geçiyor. Ev sahiplerinin hiç derdi değil. Sadece kirayı ver dediler."

"Bir ay kirayı geciktirsek hemen ev sahibi çıkın diyor."

"Ramazan'da ev sahibimiz kirayı almadı. Biz de çok sevindik. Ramazan'dan sonra da 450 lira olan kirayı 850 lira yaptı."

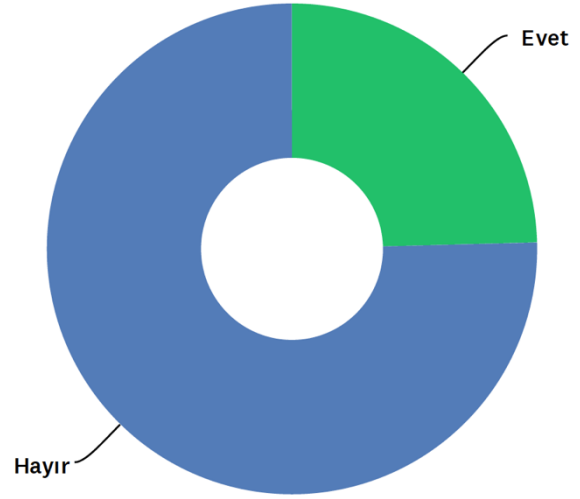
"Evim çok eski, her yer dökülüyor ama çıkamam. Kiralar çok arttı."

"Kiralara çok arttı. Ev arıyoruz bulamıyoruz. Eskiden 500 ise şimdi 900 oldu."

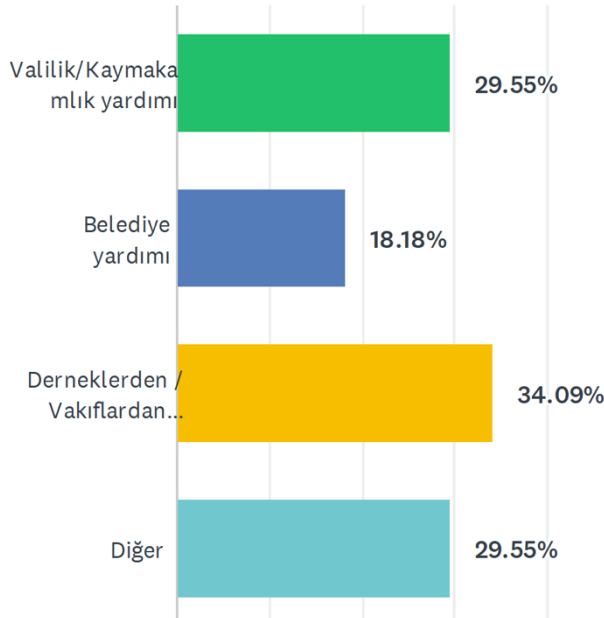
Sosyal Yardım ve Destekler

Sosyal Yardım

Covid-19 salgını başladıktan sonra sosyal yardım alan kadınların oranı yüzde 25'dir (Grafik 20).

Grafik 20: Sosyal Yardım Alma Durum

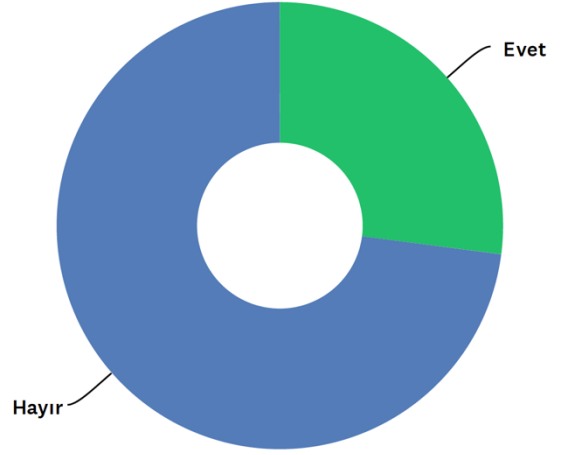
Sosyal yardımların yüzde 34'ü dernek ve vakıflardan, yüzde 29'u Valilik ve Kaymakamlıklardan, yüzde 18'i de Belediyelerden alınmıştır (Grafik 21).

Grafik 21: Sosyal Yardım Alınan Kurumlar

Diğer Maddi Destekler

Covid-19 salgını başladıktan sonra ailenizden, akrabanızdan ya da sosyal çevrenizden maddi destek aldınız mı sorusunu cevaplayanların yüzde 27'si evet demiştir (Grafik 22).

Grafik 22: Diğer Maddi Destekler

Pandemi döneminde kadınlar verilen sosyal destekleri duymadıklarını ve bilgilerinin olmadığını belirtmişlerdir. Kulaktan kulağa duyulan bazı desteklere (Belediye destekleri, 1000 tl sosyal destek vb.) başvurduklarını ve bir seferlik destek aldıklarını ifade etmişlerdir.

"Kızılay kartımız olmadığı için yardımlardan yararlanamadık."

"Belediyelerin hiçbir yardımını görmedik."

"Hiç yardım almadık. Belediyelerin yardımlarını da duymadık."

"Köyden her şeyimiz geliyor. Gıda sıkıntısı bu yüzden yaşamadık."

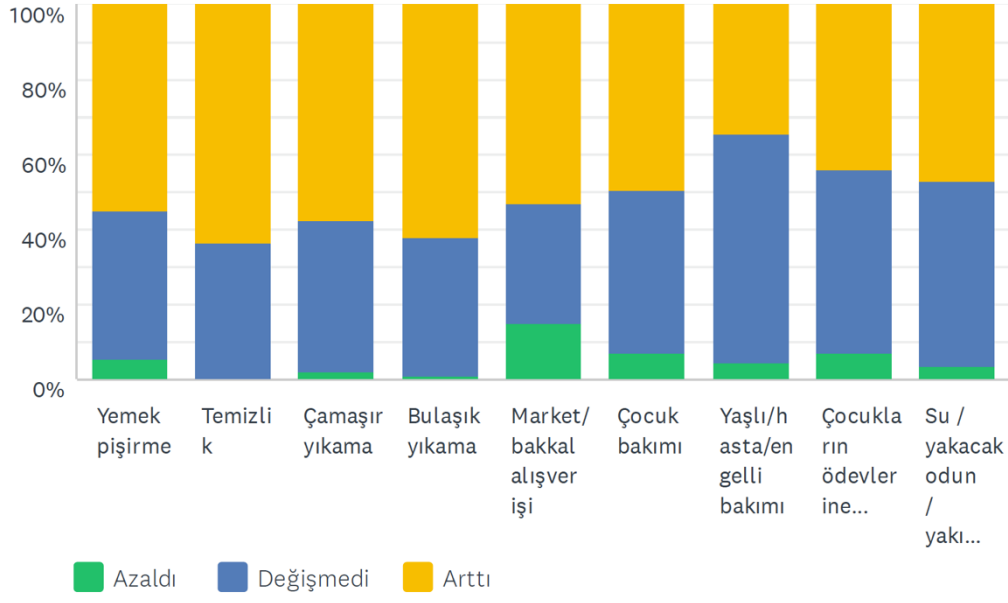
"Devletin verdiği bir seferlik bin liralık yardımı aldık."

"Emekli olduğum için devlet yardımı alamadım. Eltim üç kere yardım aldı. Nasıl aldı bilmiyorum ki."

"Belediyeden erzak yardımı aldım. O da bir seferlik."

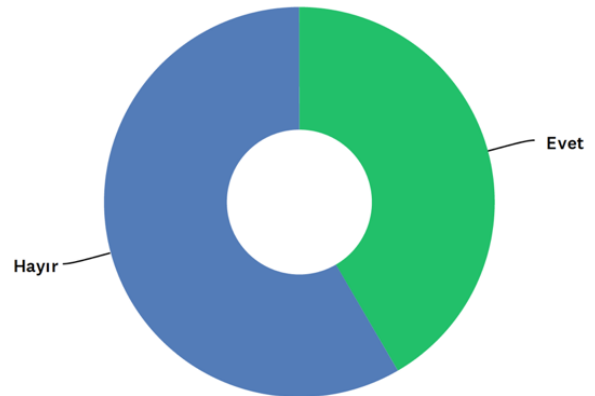
Ev İçi Emek ve Bakım Emeği

Covid-19 salgını başladıktan sonra ev içi işlere ayrılan zamanın saat sayısının değişip değişmediği sorulmuştur. En çok temizlik (%64), bulaşık yıkama (%62), çamaşır yıkama (%57), yemek pişirme (%55) ve market/bakkal alışverişi yapmanın (%53) arttığı belirtilmiştir (Grafik 23).

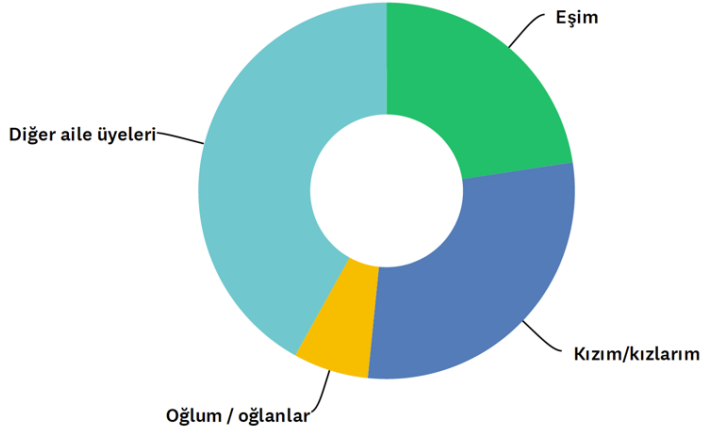

Grafik 23: Ev İçi İşlere Ayrılan Zaman

Pandemide ev işlerine size destek olan oldu mu soruna yüzde 58 oranında hayır denilmiştir (Grafik 24).

Grafik 24: Ev İçi İşlere Destek

Grafik 25: Ev İçi İşlerine Destek Olan Kişi

Evet diyenlere ise kim destek oldu sorusu yöneltilmiştir. Buna göre ev işlerine sıra ile diğer aile üyeleri (%42) , kızları (%29) , eşleri(%23) ve oğulları (%6) destek olmuştur (Grafik 25).

Odak grup görüşmelerinde kadınlar, ev içi iş yüklerinin arttığı, kendilerine destek olan kimsenin olmadığı, bu iş ve bakım yükünün kendilerini çok zorladığı konularına vurgu yapmışlardır.

"Bu salgında hem gider çoğaldı hem de ev işleri."

"Evde iki çocuk var. İkisinin de dersleri online. Evde de tek telefon var. Sadece biri derslerine devam etti."

"Akşama kadar aynı işleri yapıp duruyorum. İş bitmiyor. Erkekler sadece dışarda iş yapıyor. Diğer tüm işler bizde."

"Eşim arada çamaşırları asar o da kırk yılda bir."

"Yemek pişirme, temizlik, çamaşır arttı tabi. Artık iş yapmaktan ellerim ağrıyordu."

"Bütün iş bende. Çocuk bakımında bazen eşim destek oluyor. Ağır yük bende. Bir de üzerine okuyorum. Geceleri temizlik yapıyordum."

"Çok erken kalkıyorum işi yetiştirmek için. İşe gittiğim zamanlar bir akşam önceden yemek yapıyorum."

"Evde ne yemekleri bitiyor ne çayları. Hep hizmet bekliyorlar."

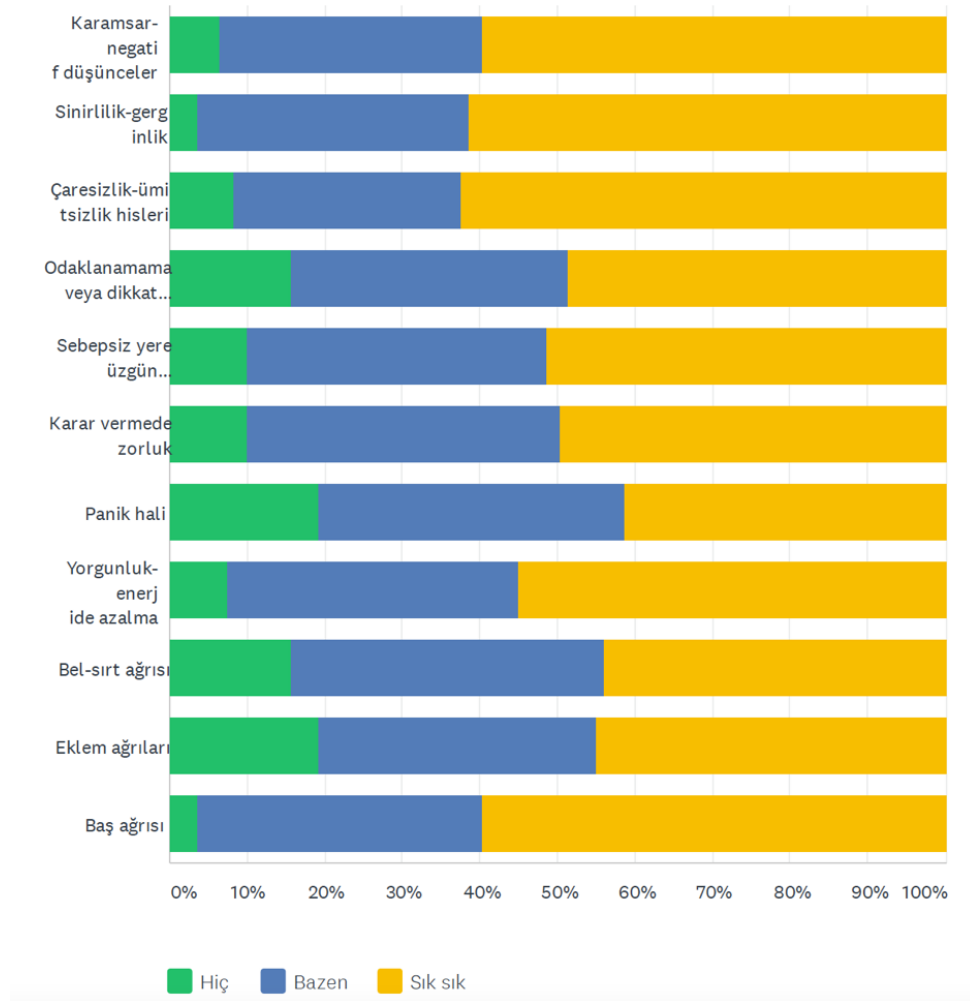
"Ancak tamir falan. Ama çoğunlukla bütün işler bende. Parayı benim elime verir. Her şeye ben bakarım. Eskiden o da yoktu."

"Hep iş yapıyorum evde ama hiç takdir yok. Öyle yaptığımızın bir değeri de yok."

Pandeminin Diğer Etkileri

Psikolojik ve Fizyolojik Etkiler

Pandeminin diğer etkileri (psikolojik ve fizyolojik) sorusuna psikolojik etkilerinden en fazla çaresizlik-ümitsizlik hisleri, sinirlilik-gerginlik ve karamsar-negatif düşüncelere maruz kalındığı belirtilmiştir. Fizyolojik etkilerinden de en fazla baş ağrısı ve yorgunluk-enerjide azalma yaşanıldığı belirtilmiştir (Grafik 26).

Grafik 26: Pandeminin Psikolojik ve Fizyolojik Etkileri

Pandeminin kadınlar üzerinde hem psikolojik hem de fizyolojik etkileri olmuştur. Evde kalma durumunun ağırlığı, ev iş yükünün artması, geçim sıkıntıları, eve giren gelirden azalmanın sonuçları olarak çeşitli sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

"Evde erkekler olunca psikolojik problemler arttı."

"Evdeki sorumlulukları düşünmekten hep başım ağrıdı."

"Zaten şeker hastasıyım, bu korona beni daha çok yaşlandırdı. "

"Eve gelen tüm gelirler kesilince düşünmekten psikolojik sorunlar çıktı mideme vurdu. Bir ay hastanede yattım."

"Biz savaştan çıktık korona bunun yanında ne ki...Savaşı yaşayan bizler için bu hastalık sorun değil ama ekonomik sıkıntılar vardı."

"Evimin yanı bombalandı ve eşimi kaybettim. Buraya geldik ve bir hayat mücadelesi veriyoruz. Bu koronada da böyle. Sabrediyoruz."

"Kötü bir baş ağrısı yaşadım, her gün ağrıyordu."

"Stres koluma vurdu, doktora gitmek istedim ama sigortalarımız kapanmış. 18 yaş altı çocuklarımız ancak doktora gidebiliyor."

"Kirayı nasıl ödeyeceğiz, faturaları nasıl ödeyeceğiz düşünmekten hastalandım."

"Ara ara karamsar düşünceler geliyor. Bu hastalık bir bitse diye dua ediyorum"

"Çok kaygılandım. Aşı yapıldığında bir iki gün yattım. Bir çocuğum var ama dedim hastalansam kim bakacak bana. Benim kalkmam gerekiyor dedim."

"Evde kavga gürültü çok oldu. Başım tuttu hep."

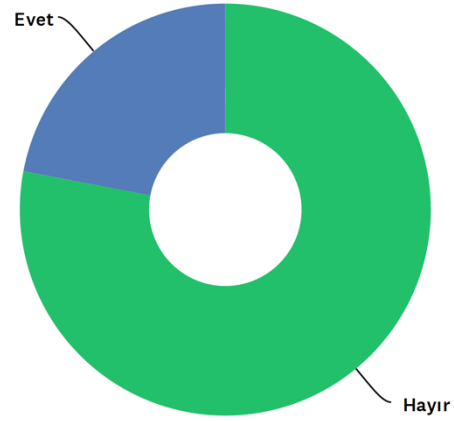
"Ben 34 senedir pandemideyim zaten. Evleneli bu kadar oldu hep buhrandayım zaten."

"Hareketsizlikten bacaklar şişti. Ödem oluştu bacakta. Migren hep var zaten. Sinir stres biter mi."

"Pandemide kızım ve çocuklar bizde kaldı. Kafayı yiyecektim gürültüden."

Kendine Ayrılan Zaman

Kendine zaman ayırıyor musun sorusunu yanıtlayanların yüzde 78'i hayır demiştir. Evet diyenlerin kendilerine ayırdıkları zamanda yaptıkları ise kahve içmek, tv izlemek, örgü örmek ve kitap okumak olarak belirtilmiştir (Grafik 27).

Grafik 27: Kendine Zaman Ayırma Durumu

Odak grup görüşmelerinde kadınların kendilerine ayırdıkları zamanı bir kahvelik zaman olarak iletmişlerdir.

"Gün boyu yasak olmadığı zamanlarda ancak ev işlerini yapabiliyordum. Akşam yasaklar başlamadan da ancak bir komşuya kahve gidebiliyordum. O da çok arada."

"Evde işler bitince, eşim ve çocuklar uyuyunca ancak kendime zaman ayırıyorum. Gecenin bir vakti çayımı, kahvemi alıp öyle oturuyorum."

"Gelin damat geliyordu ara ara, onlarla zaman geçiriyorduk."

"Kendine ayırdığım bir zaman yok. Hafta sonu da köye gidip tarla bahçe işlerini yapıyorum. Buradaki ev işi benim için dinlenme."

"Eskiden günümüz vardı, iki haftada bir toplanırdık. Pandemide o da bitti."

"Haftada üç ya da dört gün, herkes uyduğunda gece bir ya da iki kahvemi yapıp öyle telefona bakarım."

"Kendime ayırdığım zaman uyku. Uyuduğum zaman işte."

"Kendimize zaman mı? O da ne?"

"Yasaklar arka arkaya oldu, hiç çıkamıyorduk."

Değerlendirme ve Politika Önerileri

Bu bölümde anket ve odak grup görüşmesi sonuçlarına göre özet bir değerlendirme yapılmıştır. Politika önerileri de bu bulgular çerçevesinde hazırlanmıştır.

Değerlendirme

Ekonomik Durum

Covid-19 salgını kadınları ekonomik olarak ciddi boyutta ve olumsuz olarak etkilemiştir.

Şu an gelir getirici bir işte çalışan kadınların oranı yüzde 40'dır. Çalışan kadınlar çoğunlukla düzensiz ve güvencesiz günlük işlerde çalışmaktadır.

Mülteci kadınların çoğu çalışmak istemektedir ancak çalışmanın önünde en büyük engel dil olarak belirtilmektedir. Anketi cevaplayan kadınların çalışmama nedenleri ise ev içi iş yükü ve bakım emeği olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşin izin vermemesi de diğer nedenlerden biri olarak yazılmıştır.

Salgın nedeni ile kadınların çalışma durumu etkilenmiştir (%55). Kadınlar, ücretli ya da ücretsiz izne çıkarılmış, iş yerleri kapanmış ya da işten çıkarılmıştır.

Anketi cevaplayan kadınların eşlerinin yüzde 64'ü çalışmaktadır. Çalışan eşlerin yüzde 46'sı günlük iş yapmaktadır. Yine salgın nedeni ile iş kayıpları eşlerde fazladır. Düzensiz, günlük ve güvencesiz yerlerde çalışan eşler pandemi döneminde işlerini kaybetmiştir.

Kadınların yüzde 27'sinin sağlık sigortası yoktur. Kendi işi üzerinden sigortalı olan kadınların oranı yüzde 31'dir. Kadınlar uzun süre çalıştıkları yerlerde dahi sigortalarının yapılmadığını belirtmişlerdir. Mülteci kadınlar, kendilerine sigorta yapıldığı takdirde yardımların kesileceği endişesini taşımaktadır.

Hane Refah Durumu

Evde yaşayan tüm çalışanlar düşünülduğünde haneye aylık giren paranın 3.000 TL olduğu (%43) belirtmişlerdir. Kadınlar evlerinde ortalama bir asgari ücret tutar ile geçimlerini sağlamaya çalışmaktadır.

Anketi cevaplayan kadınların yüzde 19'u 1000 TL ve altı ile geçindiklerini belirtmişlerdir. Odak grup görüşmelerinde, pandemi döneminde, haneden kimsenin çalışmadığı durumlarda ya da düzensiz günlük işlerde çalışıldığı zamanlarda haneye giren para miktarının bu civarda olduğu belirtilmiştir.

Kadınların yüzde 88'i güçlükle ve çok güçlükle geçindiklerini iletmişlerdir. Gelir azalan hanelerde çocuklar da çalışmaktadır.

Ödemeler

Salgın boyunca en çok etkilenen aylık ödemeler gıda (bakkal-market ödemeleri) ihtiyaçlarıdır. Kadınların yaklaşık yarısından fazlası fatura ve kira ödemelerinin de etkilendiğini belirtmiştir.

Haneye giren paranın kira ve faturalara gittiğini söyleyen kadınlar çoğunlukla ellerinde gıda alışverişi için para kalmadığını iletmişlerdir.

Barınma Koşulları

Kadınların yüzde 70'i kirada oturmaktadır. Covid-19 salgını nedeni ile barınma koşullarında değişiklik yapanların oranı ise yüzde 37'dir

Barınma koşullarında değişiklik yapmak zorunda kalanların yüzde 67'si daha düşük kiralı bir eve, yüzde 17'si akraba evine geçmişlerdir.

Kirada yaşayan kadınlar, kiraların salgın döneminde yaklaşık iki kat arttığını belirtmişlerdir.

Sosyal Yardım ve Destekler

Covid-19 salgını başladıktan sonra kadınların yüzde 25'i sosyal yardımlardan faydalanmıştır. En çok sosyal yardım alınan kurum ise dernek ve vakıflardır.

Belediyelerin yaptığı sosyal yardımlardan haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir.

Ev İçi Emek ve Bakım Emeği

Kadınların ev işi yükü ve bakım emeği pandemi döneminde daha fazla artmıştır. Temizlik, bulaşık ve çamaşır yıkama, yemek pişirme ve market/bakkal alışverişi en çok artan işler olarak belirtilmiştir.

Kadınların yüzde 58'si ev işleri konusunda kendilerine kimsenin destek olmadığını iletmiştir. Ev işlerine en çok destek olan kişiler ise diğer aile üyesi (aynı hane içindeki kayınvalide, görümce) ve kız çocukları olarak belirtilmiştir.

Pandeminin Diğer Etkileri

Pandemi döneminde kadınların sık sık çaresizlik-ümitsizlik hisleri, sinirlilik-gerginlik ve karamsar-negatif düşüncelere maruz kaldığı belirtilmiştir. Fizyolojik etkilerinden de en fazla baş ağrısı ve yorgunluk-enerjide azalma yaşanıldığı belirtilmiştir.

Eve giren gelirden azalmanın, faturaları ve kirayı ödeyememenin strese neden olduğunu belirten kadınlar baş ve sırt ağrılarının arttığını, düşünmekten hastalandıklarını iletmişlerdir.

Kadınların yüzde 78'i kendilerine ait bir zaman olmadığını belirtmişlerdir. Kendilerine ait zamanı uyumak olarak söyleyen kadınlar, bir kahvelik zaman yaratabilirse mutlu olduklarını dile getirmişlerdir.

Politika Önerileri

Kimseyi geride bırakmama

- Covid-19 salgını tüm kadınları aynı şekilde etkilememiştir. Salgından farklı kadınlık halleri farklı şekillerde etkilenmiştir. Çalışan kadınlar, mülteci kadınlar, engelli kadınlar, tek ebeveyn yaşayan kadınlar pandemiden farklı şekillerde etkilenmiştir.
- Konu ile alınacak bütün müdahalelerde farklı kadınlık halleri gözetilmelidir. Müdahale planlarını düzenleyen tüm kurum ve kuruluşlar cinsiyete göre ayrıştırılmış verilerin yanında, kent bilgi sistemi üzerinden farklılıklara göre planlar oluşturmalıdır.
- Özellikle mülteci kadınlar için temel ihtiyaçlara erişimi konusunda programlar geliştirilmelidir.

Katılım

- İl düzeyinde yer alan karar alma mekanizmalarına kadınların temsiliyeti sağlanmalıdır.
- Kadınları temsil eden sivil toplum örgütleri Valilikler bünyesinde kurulan İl Pandemi Koordinasyon Kurullarına katılmalıdır.

Çalışma Hakkı

- Kriz dönemlerinde iş kaybı yaşayanlar için sosyal destek programları oluşturulmalıdır.
- Günlük ve düzensiz işlerde çalışanların iş kayıplarının önüne geçmek için il düzeyinde Belediyeler bünyesinde istihdam ofisleri açılmalıdır.
- Pandemi öncesi çalışma hayatına katılamayan ve pandemi döneminde işsiz kalan kadınlar için özel önlem stratejileri geliştirilmelidir.
- Kadınlara yönelik kriz dönemleri finans destekleri sağlanmalıdır.

- Ekonomik teşvik ve sosyal güvenlik ağlarının toplumsal cinsiyete duyarlı olması ve tüm kadın ve kızlara ulaşım onları güçlendirmesi sağlanmalıdır. Buna örnek olarak nakit havale programlarının, aile izni politikalarının, işsizlik maaşlarının, kısmi işsizlik/kısa süreli çalışma maaşlarının, emekli maaşları veya çocuk hibelerinin ve hem kadın hem de erkeklere ulaştırılacak insani nakit yardımı havalelerinin oluşturulması veya artırılması verilebilir.⁴
- Sosyal koruma önlemleri göçmenlik durumları fark etmeksizin tüm göçmen işçiler ve aileleri için ulaşılabilir ve erişilebilir olmalıdır, zira bu insanların tehlikeli çalışma şartlarına sahip olma ve salgın nedeniyle oluşan işsizlik veya azalan istihdam şartlarından orantısız olarak etkilenme olasılıkları daha fazladır.⁵

Barınma Hakkı

- Pandemi döneminde artan barınma sorunları ile ilgili yerelde hak temelli barınma stratejileri geliştirilmelidir.⁶
- Kira artırımının olmaması ve kira düzenlemeleri konuları il düzeyinde de ele alınmalıdır.
- Pandemi döneminde evlerini kaybeden, kaybetme riski bulunan kişiler için yerel yönetimler tarafından geçici barınma merkezleri kurulmalıdır.

Sosyal Destekler

- Pandemi dönemine uygun olarak sosyal destek mekanizmaları değerlendirme kriterleri il düzeyinde tekrar düzenlenmelidir.

---

⁴ OHCHR (2010), Covid-19 ve Kadınların İnsan Hakları: Rehberlik

⁵ OHCHR (2010), Covid-19 ve Göçmenlerin İnsan Hakları

⁶ BM Barınma Özel Raportörü raporunda "COVID-19 nedeniyle artış gösteren barınma sorunlarının ele alınması ve var olan tavsiyeler doğrultusunda ulusal ve yerel seviyede hak temelli barınma stratejilerinin geliştirilmesi amacıyla hükümetler, ilgili paydaşlar, kiracı birlikleri, topluluk konut dernekleri, ev sakini ve ev sahibi dernekleri, konut finansmanı sağlayıcıları, konut geliştiricileri ve inşaat şirketleri arasında ulusal ve yerel seviyelerde istişareler düzenlenmelidir" önerisi geliştirilmiştir. Bkz. <https://etkiniz.eu/wp-content/uploads/2020/06/bar%C4%B1nman%C4%B1n-finansallas%C4%B1mas%C4%B1-covid-19.pdf>

- Kamu ve Belediye destekleri için mahalle bazlı çalışmalar yapılmalıdır.
- Sosyal destekler konusunda bilgilendirmeler mültecilere yönelik olarak çok dilli⁷ yapılmalıdır.

Bakım Emeği

- Toplumsal cinsiyet eğitliğinin sağlanmasına yönelik erkeklerin katılımı üzerine eğitim programları dzenlenmelidir.
- Yerel ynetimlerin kreş ve gnlk bakım hizmetleri artırılmalı ve pandemi dnmesinde derin yoksulluğa dşen kadınların hizmetlerden yararlandırılması önceliklendirilmelidir.

Psikososyal Destekler

- Psikososyal destek hizmetlerine erişim sağlanmalıdır.
- Kamu ve yerel ynetimlerin verdiği psikososyal destek hizmetleri mülteci kadınlar için de erişebilir olmalıdır.

---

⁷ Avrupa Konseyi "Covid-19'la Mücadelenin Ayrımcılıkla Mücadele, Çeşitlilik ve İçerme Boyutları" bilgi notunda resmi dil(ler) dışındaki dillerde bilgiye ve talimatlara erişimin sınır olmasının, dışlanma ve ayrımcılığa neden olarak doğrudan ilgili olan kimselere zarar vereceği belirtilmiştir. Bkz. <https://etkiniz.eu/wp-content/uploads/2020/06/ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1kla-mu%CC%88cadele-covid-19.pdf>

Ek: İzlemenin Kapsamını Oluşturan Hak ve Özgürlükleri Düzenleyen Uluslararası ve Ulusal Mevzuat

İlgili Sözleşme / Tavsiye Kararı / Gelen Yorumlar / Raporlar

Birleşmiş Milletler

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
- Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar)
- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi
- Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge
- Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (Tasfiye Edilmesi) Sözleşmesi (CEDAW)
- Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW Komitesi Genel Tavsiyeleri)
- Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı
- ILO 111 Sayılı Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi
- ILO 102 Sayılı Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi
- ILO 122 Sayılı İstihdam Politikası Sözleşmesi
- Tüm Göçmen İşçiler ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi
- BM Yeterli Barınma Hakkı Özel Raportörü Raporu "Covid-19 Rehberlik Notu: Barınmanın Finansallaşmadan Korunması ve Daha İyi Bir Geleceğin İnşa Edilmesi"
- BM Yeterli Barınma Hakkı Özel Raportörü Raporu "Kiracı ve Mortgage Ödemesi Yapanların Korunması"
- OHCHR, Covid-19 ve Kadınların İnsan Hakları Rehberlik Raporu
- OHCHR, Covid-19 ve Göçmenlerin İnsan Hakları Raporu

Avrupa Konseyi

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı
- Tüm Göçmen İşçiler ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme
- Avrupa Kadın- Erkek Eşitliği Şartı (Yerel Yaşamda)

- Avrupa Komisyonu Ayrımcılıkla Mücadele Başkanlığı "Covid-19'la Mücadelenin Ayrımcılıkla Mücadele, Çeşitlilik ve İçerme Boyutları" Bilgi Notu

Ulusal Mevzuat

- Anayasa
- İş Kanunu
- İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu